

DE VERZOENING

R.A. Basart

DE VERZOENING

Lebowski Publishers, Amsterdam 2016

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Bisseling Literary Agency te Amsterdam

© R.A. Basart, 2016

© Lebowski Publishers, Amsterdam 2016

Omslagontwerp: Dog and Pony, Amsterdam

Auteursfoto: © Geert Snoeijer

Typografie: Perfect Service, Schoonhoven

ISBN 978 90 488 3194 4

ISBN 978 90 488 3195 1 (e-book)

NUR 301

O V E R A M S T E L

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

DEEL EEN

De vader *zomer 2004* 9

DEEL TWEE

De valk *8 september 2004* 61

Eerste indruk *september 2004* 77

DEEL DRIE

De zoon (I) *1976-1980* 97

DEEL VIER

Dolingen *2 november 2004* 131

De parel *3 november 2004* 148

DEEL VIJF

De zoon (II) *1985-1989* 161

DEEL ZES

Tā moko *winter 2004-2005* 185

De kus *januari-februari 2005* 196

DEEL ZEVEN

De zoon (III) *1990-2004* 217

DEEL ACHT

De ring *voorjaar 2005* 257

Zwarte parels *10 juni 2005* 271

DEEL NEGEN

De heilige *zomer 2005* 285

DEEL EEN

DE VADER

zomer 2004

I

Op zekere dag – dr. Pardijs stond gebukt om de post op te rapen – werd een hand door de voordeur naar binnen gestoken. Opeens verscheen een kleine smalle welgevormde hand, met spitse vingers, die als de tentakels van een koperkleurige inktvis zoekend naast zijn hoofd bewogen. Hij keek ernaar, verbaasd natuurlijk, maar ook geamuseerd, en even overwoog hij de hand in de zijne te nemen en er zijn lippen op te drukken. Maar hij bedacht zich: trok de ander zich met een ruk terug, dan was de kans groot dat hij (of zij) zich bezeren zou aan de klep van de brievenbus, die nu op het tengere polsje rustte.

Hij raakte de hand niet aan. In plaats daarvan richtte hij zich op. Wilde hij zich verheffen. Maar dat lukte niet.

Vroeger geloofde men dat spit het gevolg is van een pijlschot van kwaadaardige wezens. ‘Het schoot erin,’ zegt de volksmond. Artsen spreken van *lumbago*. Dr. Pardijs was arts. Ooit zouden ze een dag uit varen, zijn vrouw en hij; Juul installeerde zich met de koelbox voor in het bootje, ondertussen trok hij de motor aan; en in die houding, zijn rug in een hoek van ongeveer negentig graden, bracht hij vervolgens drie dagen door. Op de divan. Dat viel dus mee. Er zijn mensen die wel een week of langer lage rugpijn hebben, en maar al te vaak zie je dan dat ze de last vergroten, en verlengen, door zich vol te proppen met giftige chemische rommel. Dr. Pardijs schreef in zo’n geval Petadolor voor, in combinatie met Symphosan. Het

eerste middel, bereid uit het groot hoefblad, gaat verkramping in de cellen tegen; het tweede, dat spier- en gewrichtspijn bestrijdt, ontleent zijn heilzame werking voornamelijk aan de smeerwortel. Dr. Pardijs was natuurgeneeskundig arts.

Hij slaagde er niet in overeind te komen.

Zijn rug weigerde zich te strekken.

Hij kreunde, het ranke handje verstarde; en terwijl hij een arm hief werden de bleekbruine vingers langzaam korter; en toen hij het slot had bereikt rinkelde de koperen klep en was de vreemde extremiteit (die van een zakkenroller, dacht dr. Pardijs) verdwenen.

Geen gerucht daarna, geen voetstappen die zich verwijderden.

Hij wachtte.

Luisterde.

Achter hem het tikken van een hommel tegen het keukenraam, en het gekibbel van mussen, heen en weer schietend tussen de hulst en de liguster en de appelboom, het ronken van bedrijvige vleugels; hij had er net nog naar zitten kijken.

Hij wachtte en luisterde geruime tijd.

Toen opende hij de deur, het licht viel met geweld naar binnen, en toen stond daar voor hem op de stoep zijn zoon. Hij zag, verblind eerst, een korte donkere gestalte, en een glanzende helm van haar, en vervolgens de hand, die naar de mond was gebracht, en ten slotte de ogen.

Hij keek in de lemniscaatogen van zijn zoon, die hij bijna dertig jaar niet gezien had.

‘O hemel,’ zei de jongen, en hij deed een stap terug, ‘u zult wel denken.’

De dokter antwoordde niet. Hij had ’t te druk met ademhalen. Hij kon alleen grijnzen van de pijn.

De jongen begon te blaffen, achter zijn hand. Hij sperde zijn ogen, wilde iets zeggen, maar kromp toen ineem, helde voorover – nu leken ze twee beleefd buigende Chinezen – en hoestte gesmoord.

Hij stikte er bijkans in.

Toen hij hijgend overeind kwam toonde de jongen zijn mond, zoenlippen met een cupidoboogje – sprekend de mond van zijn moeder. (Dacht dr. Pardijs. Althans toen we trouwden. Toen we scheidde was het boogje verdord tot een puntig uitsteeksel dat aan de bek van een schildpad deed denken.)

Hij keek van de mond naar de ogen, en van de ogen weer naar de mond, die andermaal blafte, hees en hoog, en toen pas viel zijn oog op een vierwielig karretje waaraan rechthoekige grijze tassen hingen. Vervolgens op de kleding: oranje-zwart. Postbode dus, nooit eerder gezien. En tezelfdertijd drong tot hem door dat de jongeman die voor hem stond, en die hem vast voor een gebochelde hield, onmogelijk zijn zoon kon zijn. Hooguit twintig was hij. *Als* deze jongen al leek op zijn zoon, dan leek hij op de zoon van *toen*. Op het kind dat, twaalf jaar oud, voor zijn moeder had gekozen en dat daarna niets meer, niets meer van de vader wilde weten.

‘Wat ik denk,’ bracht dr. Pardijs met grote moeite uit, ‘is Drosera complex, van dokter Vogel. En thee van droge haverstro.’

De volgende dag kreeg hij een pakje.

Van A. Vogel.

Nu ontving de dokter wel vaker pakjes, voor zijn werk, en niet zelden waren die afkomstig uit 't Harde, een dorp op de Veluwe waar zich ‘De Gezondste Plek van Nederland’ bevindt, maar nog altijd bezorgde zo'n postpakket hem een vaag verjaardagsgevoel, een soort nerveuze opgetogenheid, een tinteling in zijn middenrif die – even maar, en heel in de verte – herinnerde aan de vreugdekrampen uit zijn kindertijd.

Zo ook die middag.

‘Gelijk oversteken.’

Terwijl hij het pakje aannam met zijn linkerhand bood zijn rechter- de jongen een flesje.

‘Drosinasiroop. Tegen de hoest. Samengesteld op basis van de *Drosera rotundifolia*.’

De jongen knikte, traag.

‘Ook wel zonnedaau, een vleesetende plant.’

De jongen hield het flesje tussen duim en wijsvinger en draaide het wantrouwig om en om.

Dr. Pardijs sloeg hem nauwkeurig gade.

Onbegrijpelijk dat hij hem gisteren, al was ’t even maar, voor zijn zoon had gehouden...

Want welbeschouwd was die mond het enige wat aan zijn zoon deed denken. En die hoge jukbeenderen dan. En natuurlijk die huid, die prachtige huid van een gaaf, gematteerd soort koper.

En die ogen. Die amandelvormige, vrij dicht opeenstaande ogen.

2

Een wildvreemde aanzien voor je zoon... Je eigen kind verwarren met een besteller van TNT Post...

Die dingen gebeuren. Dagelijks. Daar hoeft je niet gek voor te zijn.

Er zijn gevallen bekend van mensen die, volledig bij hun verstand, een handtas hielden voor een hond. Of die een plakje rookworst als bladwijzer gebruikten. Of op een parkiet gingen zitten.

In de volksmond heet zoiets ‘verstrooid’, maar dat is een misleidende term.

‘Verstrooid’ suggereert dat de geest, richtingloos waiend, alle kanten op gaat. Het tegendeel is waar: de geest heeft zich aan één object gehecht, is op één punt gefixeerd, en al wat buiten dat centrum ligt, ontsnapt aan de aandacht. Het blikveld is vernauwd tot een koker. ‘Verkokerde blik’ zou kunnen; ‘tunnelvisie’: vooruit. Maar niet ‘verstrooid’. Er is geen sprake van richtingloosheid, er is juist sprake van *concentratie*. ‘Verstrooid’ zit er helemaal naast. (‘Afwezig’ schampt de waarheid.)

Wie dr. Pardijs nu denkt te kunnen determineren als behorend tot de orde der Zonnebloemen, lid van de familie der Pnin-achtigen, dus behept met de aandoenlijke warhoofdigheid die men doorgaans verslijt voor geleerdheid, ook die slaat de plank volledig mis.

Hoewel doctor (in de biologie; cum laude gepromoveerd nog wel, op zijn vierentwintigste, toe maar; datzelfde jaar verwekte hij een kind bij zijn promotor) was Ini Pardijs geen warhoofd. Allerm minst. Hij was ook niet onhandig, of wereldvreemd. Hij was geen professor en hij was niet verstrooid. Hij was, integendeel, een praktisch ingesteld man, met twee rechterhanden, die met beide benen op de grond stond, en wist wat er in de wereld te koop was.

3

De verkokerde blik van de dokter richtte zich de volgende dagen enkel nog omlaag, op de vierkante meter vlak voor zijn voeten. Zijn blik tastte de vloer af. Hij schuifelde in gebukte houding door het huis. Het huis ziedde als een pot. Hij kwam niet meer uit de kleren. Hij stonk als een bunzing. Hij stommelde rond als een zombie, een zwerver, stokoud en krom, en om de paar strompelpassen hief hij een vuist, wartaal mompelend; hij was rijp voor het Leger des Heils.

Driemaal zag hij de postbode naderen, driemaal liep de Indische jongen stilletjes zijn huis voorbij.

Toen nam hij een besluit.

Bij het wakker worden dacht hij aan de capitulatie van Japan, bij het aankleden aan de lichamelijke tenhemelopneming van Maria, en pas in het halletje aan zijn pijnlijke rug. Hij keek zichzelf recht in de ogen.

Voor het eerst toonde de spiegel in één keer zijn hele hoofd, en niet, als anders, en elders meestal, een ei zonder kapje.

Hij greep een wandelstok, nog uit zijn jeugd, beslagen met

toeristische schildjes, en stortte zich in het licht, de weg op, de laaiende weg naar zijn praktijk (anderhalve kamer die hij om de hoek had gehuurd), hoewel hij zich nog steeds niet anders kon voortbewegen dan als een bejaarde zwerver, en hoewel geen plicht of afspraak hem riep. Al zijn patiënten waren nog op vakantie. Net als zijn vrouw.

Terwijl hij voortging, tastend met zijn stok, dacht hij aan haar. Aan Juul, die was achtergebleven in hun buitenhuisje op Terschelling; hijzelf had 't er precies een week uitgehouden. Als elk jaar. En zelfs die week was, als elk jaar, een beproeving geweest. Een week vakantie! Zeven dagen ledigheid! Dr. Pardijs haatte ledigheid. Ledigheid vloekte met de simpele moraal die hij van huis uit had meegekregen (wie hier en nu niet brandt van ijver, wacht straks het eeuwige vuur van de hel), maar evenzeer met zijn eigen ideeën over gezondheid. Die waren al even simpel: werken is goed voor een mens, en nietsdoen maakt een mens ziek.

Nu ja, eigen ideeën...

Dr. Pardijs was een volgeling van A. Vogel, de Grote Dokter die alzo gesproken had: 'Normale inspanning bij de arbeid stimuleert de bloedsomloop en daarmee de hele stofwisseling. Dit houdt het lichaam veerkrachtig en gezond.' En zo: 'Veel stedelingen zouden in hun vakantie meer opknappen als ze de boeren bij het hooien zouden helpen, in plaats van almaar te liggen... almaar te liggen en...'

Hier stakte hij. Hield halt op de hoek, een viersprong. Almaar te liggen... en dan? Hij schraapte met de ijzergepunte stok tussen de tegels. Toen veerde hij voorzichtig op, en bromde: 'Almaar te liggen, een beetje te wandelen en er voor de rest goed van te eten en te drinken.'

Tevreden stak hij zijn stok vooruit om zijn weg te vervolgen. Maar op dat moment kreeg hij de postbode in het oog, die aan het eind van de laan was verschenen.

Hij stak zijn nek zo ver mogelijk uit, en hief zijn hoofd zo hoog mogelijk op, zo ver en zo hoog als zijn lange maar ge-

knakte gestalte toeliet, en stevende vastberaden voorwaarts. Hij week af van zijn route. Hij sloeg niet rechtsaf, naar zijn praktijk, maar ging rechtdoor, gebukt onder de beukende zon.

Met als gevolg dat hij na korte tijd een kennis tegen het lijf liep: Gé Koridon, *doctor* Gé Koridon.

'Ini!

Koridon, directeur van het Heilig Hart College te Kortenhoef, woonde net als de Pardijzen in Nederhorst den Berg, maar hun wegen kruisten elkaar hoogst zelden, en uitsluitend als het toeval (een koperkleurig handje geholpen ditmaal) dat wilde.

Nu kunnen verdampen, dacht de dokter, en hij verborg zich achter zijn stok.

Koridon riep botsende beelden in hem op, en tegenstrijdige gevoelens, waarvan de *gelijktijdigheid* hem steeds weer verbaasde: met de doffe ellende van zijn leraarschap kwam, op hetzelfde moment, de herinnering boven aan een stralende Juul, en hun liefde; ja, dr. Pardijs kreeg de sensatie van een zege en een nederlaag *ineen*, telkens als hij Koridon ontmoette.

'Ini! Jij hier?'

Jij bent mijn madeleine, dacht de dokter. Want onmiddellijk kwamen de beelden weer, de schrikbeelden van zijn eerste baan, en *tegelijkertijd*, als twee over elkaar heen geprojecteerde dia's, de ogen van zijn tweede vrouw. De kinderogen en de lieve mond van Juul Arenth. Hij en Juul – ze kenden elkaar nog van hun studie – vormden samen de sectie biologie van het Heilig Hart College; maar al gauw kreeg het sectie-overleg een wat minder formeel karakter (o vingertoppen die, boven de *Geïllustreerde Flora van Nederland*, door E. Heimans, H.W. Heinsius en Jac. P. Thijssse, andere vingertoppen naderen..., o ogen die antwoord geven op nooit gestelde vragen...), ja, steeds minder formeel werd het overleg, waarbij opgemerkt moet worden dat noch de preutse Ini noch de kuise Juul ook maar één keer de voor de hand liggende woordspeling maakte.

Ik hier?

‘Ik zie je hier nooit! Jij dacht natuurlijk: vooruit, vakantie, ik maak maar eens een verre reis!’

‘Ik hou niet van reizen,’ mompelde dr. Pardijs.

‘Gelijk heb je! Ontspan de boog maar eens! De paden op, de lanen in!’

‘Ik haat ontspanning. Amusement. Ik heb aan niets zo’n hekel als aan vakantie.’

‘Tuurlijk jongen! Laat de boeren maar dorsen!’

‘Ik lijd,’ zei dr. Pardijs tegen Koridons schaduw, ‘ik lijd aan *horror vacantiae*.’

Maar de directeur hoorde hem niet, die had enkel oor voor zichzelf. ‘Heb ik geen tijd voor,’ riep hij uit, en hij zette zijn voeten uiteen. Hij ging er eens goed voor staan. Hij was een man van gemiddelde grootte, en gemiddelde trekken, die zich in zijn voorkomen niet onderscheidde van de gemiddelde schooldirecteur. Alleen zijn haardracht viel op: het ene moment twee op het voorhoofd hangende hoorntjes, punten naar elkaar; het andere moment – handen beuren de hoorntjes op en boetseren ze tegen de schedel – het schild van een glanzende kever. Belijdend homoseksueel en katholiek.

‘Niks vakantie voor een directeur,’ riep Koridon, ‘geen tijd!’

Hij ging nu zo staan dat dr. Pardijs niet meer vooruit kon, en ook niet meer opzij (sikkelbeweging, dacht de dokter) en begon aan een lang en breed uitwaaierend betoog. Over school. Eerst schetste hij de deplorabele toestand van het Nederlandse onderwijs, daarna sprak hij over de vernieuwing die aanstaande was op het Heilig Hart College, en die hij nu bezig was bij het docententeam (‘mijn mensen’) ‘in de week te leggen’.

‘In de wát?’

‘In de week. Ik stuur ze vóór school begint alvast wat materiaal, wat leuke dingen, boekjes, artikeltjes. Om ze een idee te geven. Zo leg ik de vernieuwing in de week.’

Maar nog steeds keek de ander hem niet-begrijpend aan.

Praten met dr. Pardijs deed dikwijls aan een hordeloop denken, of aan een tennispartij die uit louter services bestond: de

dokter was niet op zijn mondje gevallen, en evenmin op zijn achterhoofd, maar inzake taalgebruik was hij van mening dat de tijd maar met hém diende mee te gaan.

Daarom vervolgde Koridon, naar voren stappend: ‘Weken. Weekmaken. Daarna komt het masseren. Van de dwarsliggers. Mensen die hun hakken in het zand zetten. Bij voorbaat. Niet gehinderd door enige kennis van zaken. Docenten als Broos Houben. Theu Roosen. Kas Koeman.’

Hij viste een sigaret uit zijn borstzak.

‘Ik ben gestopt,’ deelde hij mee, ‘daarom rook ik maar een halfje. Tegen de stress.’ Hij brak de sigaret in tweeën, stak een helft in zijn mond (overspronggedrag, dacht dr. Pardijs) en hernam: ‘Constance stress. Begrijp me goed: ik klaag niet, ik doe dit werk met veel plezier. Maar directeur zijn betekent constante stress.’

Hij schudde met een aansteker.

‘En weet je hoe dat komt? Dat komt door dat negatieve van veel docenten. Oudere docenten vooral. Mensen die zijn uitgekeken op hun baan, die op de dag nauwkeurig weten hoe lang ze “nog moeten”. Die de eindstreep naderen, en steeds duidelijker zien wat zich achter die streep bevindt.’

Nu pas stak hij de brand in de halve sigaret.

‘Namelijk niéts. Achter die streep bevindt zich het *niets*.’ Hij wuifde de rook voor zijn ogen weg. ‘Ach Ini, geloof me: de weerstand van de oudere docent is angst, enkel angst... Die wil terug, naar vroeger tijden, toen ie nog jong was. Toen ie nog barstte van de energie. En van de idealen. Toen alles beter was, in zijn beleving. Maar hij gaat voorwaarts, niks aan te doen, daar helpt geen lieve moedertje aan. Daarom háát ie alles wat naar vooruitgang riekt.’ Weer deed Koridon een stap naar voren. ‘Het is zijn lééftijd waar hij bang voor is. Het is zijn eigen verval waar hij zich vruchteloos tegen verzet.’ En nog een stap. ‘Treurig is ’t. Meelijwekkend. Als ’t niet zo ergerlijk was.’

‘Komt door de amygdala,’ mompelde dr. Pardijs, onhoorbaar voor Koridon. ‘Heel simpel. Zij hebben een grote amygdala.’

Omdat de directeur hem nu zo na was gekomen dat de lucht van sufgefohnd haar hem bereikte, stapte hij zijwaarts. Maar daar trof hem het zonnekanon – heel even maar, want Koridon ging mee opzij. Dus nam hij de oude positie weer in.

Dit herhaalde zich. Een paar keer verwijderde dr. Pardijs zich twee of drie stappen, maar steeds volgde de ander hem op de voet. En heen en weer schuivend over de stoep, op nog geen armlengte afstand van de dokter, ging Koridon door met zijn betoog.

Hij sprak met geestdrift, en met veel overtuiging. Ja, met zoveel overtuiging sprak hij over het ‘Nieuwe Leren’, en de daaraan verbonden zegeningen, dat het leek of hij, Koridon, zelf nog maar ten dele (of misschien zelfs helemaal niet) van die zegeningen overtuigd was.

‘Kome de nieuwe leerling,’ riep de directeur. ‘De leerling die de franciscaan, de dominicaan en de jezuïet in zich verenigt!’

Hij greep naar zijn borst, bracht de andere helft tevoorschijn van de sigaret die hij in tweeën had gebroken.

‘De franciscaan weet ’t, de dominicaan begrijpt ’t, en de jezuïet kan ’t uitleggen – die uitdrukking ken je toch? Welnu: de nieuwe leerling zal er een zijn...’ (hij hield het stuk sigaret bij zijn brandende aansteker) ‘... die én weet én begrijpt én kan uitleggen. En wat is de taak van de nieuwe docent? De nieuwe docent hoeft niets te doen dan toekijken! Handenwrijvend toekijken! Een honderd procent win-winsituatie!’

Hij keek de dokter glunderend aan.

‘Win-win,’ fluisterde dr. Pardijs, ‘wat zei je nou? Ik hoor ’t misschien niet goed. Win-winsituatie?’

Toen zweeg hij geschrokken.

Zijn middenrif tintelde.

Zonder haast, en zonder ook maar een ogenblik acht te slaan op de twee heren, passeerde de Indische jongen.

‘Ik moet,’ stamelde dr. Pardijs, ‘ik moet echt...’ (de postbode bleef staan, keek over zijn oranje schouder) ‘... ik moet ervan door. Echt.’

Het huis van de dokter (vóór een zieltogend en stoffig plantsoentje; lage struiken aan deze zijde, bloesembomen aan de overkant) was het middelste van vijf-onder-één-kap. Links woonde een weduwe die zelden op straat kwam, rechts het kinderloze echtpaar Sutzkever.

Benjamin Sutzkever, een joviale, hoffelijke reus, beste vriend van dr. Pardijs, zat in de ‘volwassenenindustrie’, zoals hijzelf zei. Eens was hij de keizer van een rijk waarin de zon nooit opging – filmcabines, peepshows, liveshows, je kon ‘t zo gek niet bedenken. Bij een bioscoop aan een Amsterdamse burgwal, waar Bennie naast de kassa stond, was dr. Pardijs een keer naar binnen gelopen, en daarna nog een keer omdat hij zijn ogen niet had kunnen geloven – maar tegenwoordig beheerde buurman een website, *Realitits* geheten. Op zijn aandringen had dr. Pardijs die site eens bezocht. Nu ja, precies wat hij gevreesd had. Precies maar dan ook *precies* de miezeringe viezigheid waar hij al bang voor was geweest.

Ongevoelig voor de zweep van de zon opende dr. Pardijs het hek. Pas toen de postbode uit zicht was, bereikten hem twee geluiden: van nabij de bas van Bennie, die een sigaar stond te roken in zijn voortuin, en van ver het bevelende geluid (*‘Hierrr komen!’*) van een telefoon.

Zijn telefoon.

‘Als lichaamstaal bestaat,’ zei Sutzkever, ‘als het lichaam echt iets uitdrukt, dan zou ik zeggen dat jouw lichaam vloekt.’

Dr. Pardijs stak de sleutel in het slot.

‘Lichaamstaal wordt gelezen door de superieure temporale sulcus,’ zei hij, de voordeur openduwend met zijn stok, ‘en geanalyseerd door de orbitofrontale cortex.’ Hij stapte naar binnen en sukkelde naar de telefoon. Juul.

‘Drie keer raden wat ik vandaag gezien heb!’

‘Nou?’

‘Een tapuit! In Cupido’s polder! Moet je nagaan, half augustus een tapuit!’

‘Zo,’ zei de dokter schor, ‘die is er vroeg bij...’ Hij dacht: nu zeggen dat ik haar mis. Waarom niet? Het is de waarheid en niets dan de waarheid.

‘En op de terugweg, in een natte duinvallei... teer guichelheil!’

‘Zo,’ zei hij weer.

Hij luisterde naar haar stem, maar wat ze zei drong niet tot hem door. Hij besloot haar alles te vertellen.

‘Stel je ziet een hand,’ begon hij omslachtig. ‘En die hand steekt naar binnen. Heel smal handje. Van de postbode. Die heeft iets verkeerd bezorgd, en dat probeert ie nu weer te pakken. Door de brievenbus.’

‘Ah,’ zei Juul, ‘die ken ik wel, die postbode. Dat is die Thaise. Heb ik in de klas gehad.’

‘Thaise?’

‘Adoptiekind. Heel faalangstig meisje. Mag niks fout doen. Dat is er met de papepel ingeslagen.’

‘Meisje...’ zei dr. Pardijs (die zich nooit ergerde aan de verhaspelingen van zijn vrouw, laat staan de aandrang voelde haar te corrigeren. ‘Je kon een speld in een hooiberg horen vallen’ stoorde hem al net zo min als ‘Aha! Daar komt de kat uit de zak’).

‘Meisje,’ herhaalde hij.

En vervolgens viel hij.

5

Hij was op slag verliefd.

Hij vatte vlam als een krant.

6

Hij had een geweer, er zouden slachtoffers vallen, hij wist alleen niet hoeveel. Een busje verscheen, waarop DE BOOMKLEVER. Drie mannen stapten uit, met touwen en kettingza-

gen; ze gingen de prachtige berk te lijf die op de grens stond van zijn tuin en die van buurman Bennie. Tak na tak viel ter aarde. Toen ze toe waren aan de stam legde hij de mannen neer. Drie schoten, precisiewerk, zo uit de dakkapel. Toen moest hij zich haasten. Maar terwijl hij het raam sloot zag hij een wolkje: drie kleine vogels, buiteland om een grote. Hij pakte zijn kijker. Hij zag een buizerd en drie kraaien; daarachter bomen, huizen, een man klom uit een zolderraam het dak op, in zijn hand...? Hij stelde zijn kijker scherper in. Maar het geluid van een hefschroef weerklonk – recht onder hem landde een helikopter.

‘Heb ik nou altijd willen weten,’ riep hij zo luid als hij kon. ‘Hoe zo’n ding heet! Plofstamper zou ik zeggen!’

De stratenmaker keek op; hij was bezig met de aanleg van een klinkerpaadje, dwars door het plantsoen.

‘Iets als pneumatische plofstamper,’ vervolgde de dokter. Hij wees op het apparaat, dat de werkmans inmiddels had uitgezet. ‘Of trilstamper,’ voegde hij er zachter aan toe. ‘Al zult u ’t zelf wel anders noemen. U heeft er vast een andere naam voor,’ besloot hij bijna fluisterend.

De ander keek hem nog steeds zwijgend aan. Weer prikte dr. Pardijs met zijn wandelstok naar het cilindervormige werktuig, een potkacheltje met handvatten leek ’t wel. Hij mompelde: ‘Ongelooflijk wat een herrie. Ik dacht aan een helikopter. Ik droomde dat een helikopter landde in mijn tuin.’

‘Monumentje,’ zei de stratenmaker. Hij verwijderde zijn gehoorbeschermers; de dokter herhaalde zijn vraag.

‘Dat noemen we een wakker. Of kikker.’

‘Ongelooflijk. En dan zo’n pad, ongelooflijk. Die welving bedoel ik, hoe u zo’n mooie welving weet te maken. Petje af hoor! Nooit een plas op dat pad, door die welving.’

‘Welving?’

‘Die bolle... Om zo’n klinkerpad bol te krijgen, hoe u dat doet. Vakwerk!’

‘Ah, de pórring,’ riep de werkmán nu uit. ‘Van de tónrondte! U bedoelt de porring van de tonrondte! Kijk dat is, moet u luisteren...’ Hij bracht een pak shag tevoorschijn, ging op zijn hurken zitten en begon aan een omstandige uitleg.

En terwijl dr. Pardijs hem af en toe fluitend van bewondering bleef aankijken, zijn blik afwenden durfde hij niet, passeerde een jonge vrouw, gekleed in oranje en zwart.

Als een spanrups (handen omhoog, voeten bijtrekken, dan weer handen) klom hij naar zolder. In de dakkapel stond onder de vensterbank een afzichtelijk houten kastje. Een met opzet slecht in de blauwe verf gezet zogenaamd oud kastje. Daarop lag zijn kijker.

Maar nergens een spoor van de Thaise.

7

Hij dacht: kleren maken de man.

Dat is te zeggen: mánnenkleren.

Vrouwenkleren maken de vrouw.

Voor de lange staande spiegel stak hij zich in een zwarte plooirok en een muisgrijze zijden bloes met wijde zakken. En ja hoor: een vrouw. Goed, de rok was aan de korte kant, de bloes wat krap, en opmaak ontbrak, en dan die kop met drie haren... Maar voor de rest: een vrouw. Keurige dame. Een lange, slanke, niet eens onleuke vrouw.

Die constatering monterde hem op, hij kreeg er zelfs eetlust van. In de keuken sneed hij zich een stuk kaas af – toen er gebeld werd. Aan de voordeur. Hij liet van schrik het mes op het aanrecht vallen.

Hij stak de kaasreep in een zak van de bloes en struikelde naar de deur.

‘Dag heer!’ De besteller overhandigde een envelop. Toonde het rode stoppelveld van zijn schedel. Wees. ‘U mag hier een krabbeltje zetten.’

Hij tekende, bij zijn naam, die vermeld stond als geadresseerde.

En als afzender.

Want hijzelf had de brief geschreven. En laten aantekenen. En hijzelf had de brief op de post gedaan.

Plan B! Onmiddellijk plan B! Pakje.

Terwijl hij op de eettafel een langwerpige doos zette van A. Vogel, aan hem geadresseerd, klonk nog, hoewel dunner en schriller nu, in zijn hoofd het geluid van de deurbel; en hij moest denken aan de tredmolen waarin de cavia's van Kiek, zijn jongste dochter, ooit nachtenlang dolden, aan dat piepend rad van onfortuin (het ene na het andere beestje beet in het zaagsel; ja, hoe vaak hij het kind ook met nieuwe cavia's troostte, nog vaker lag er een lijk in de kooi), en hij zei bij zichzelf: ik zou er een dode cavia in moeten stoppen. In die doos. Of beter nog: een dooie mus.

Maar na lang wikken en wegen koos hij als vulling een boek: *De beks van de Rietboek*.

8

Het ging niet goed met de dokter. Zijn bloed werd dik en zwart, en zijn hersens werden steeds droger. Hij blafte de kater Pietje af, die seniel in zijn mand lag te suffen; hij joeg de mussen weg met zijn wandelstok.

Hij leefde op lever (bevat vijf keer zoveel ijzer als rundvlees en twintig keer zoveel als varkensvlees) en havermout (bevat vezel, onverzadigd vetzuur en vitamine B) en walnoten (bevat het hoogste gehalte omega3-vetzuren van alle noten, werkt bovendien als antidepressivum), en daarna op vers verwerkte geneeskrachtige planten, die hij betrok uit de tuinen van A. Vogel in 't Harde.

Op een dag wilde hij nieuwe kruiden bestellen. Hij kreeg een man aan de lijn met een vreemd (Oost-Europees?) accent.

Hij riep: 'Smeer-wor-tel!' En: 'Groot! Groot! Hoef! Hoef! Blad! Blad!' Maar een teken van herkenning bleef uit.

Toen hij in wanhoop overging op Latijn ('Pe-ta-si-tes of-fi-ci-na-lis! Sym-phy-tum of-fi-ci-na-le!') was het antwoord: 'Aukanblikfabientodór.' Vervolgens werd de verbinding verbroken.

9

Zoals de adem het woord vervoert, en het woord de gedachte, zo, o bode, vervoert u mijn hart.

(Vliegtuigje van vouwen en haar toewerpen.)

10

Steeds slechter ging het met dr. Pardijs.

Vriend Sutzkever maakte zich zorgen.

Benjamin Sutzkever was eigenlijk ook een soort arts. Volgens Bennie kwamen alle kwalen voort uit hetzij een gebrek aan voedsel, hetzij een gebrek aan liefde.

'Je bent te lang alleen,' zei hij, 'dat is slecht voor een mens. Slecht voor je systeem. Wat jij nodig hebt is gezelschap. Een gezellig kalletje. Wat jij nodig hebt is eens goed van bil gaan, ouwe dibbes. Dat is wat jij nodig hebt.'

'Maar...,' zei dr. Pardijs.

'Niks te maren. Een gabber van me heeft zo'n bureau. Escort. Eerlijke handel. Geen spatsies. Enkel toptemeiers. Wereldwijven. Moet jij eens zien hoe je daarvan opknapt. En 't eerste uur is voor mijn rekening. Cadeautje. Met de complimenten van Sutz. Wil je langer dan betaal je zelf. Maar je moet zelf even bellen, ik ken je smaak niet. Bovendien, ze bellen terug, naar de klant. Ter controle.'

Dr. Pardijs schraapte langdurig zijn keel.

'Ik...'

'En eet je wel goed? Als je niet eet word je ziek.'

‘Ik...’ zei de dokter weer, maar nu zachter.

‘Dat moet jij als arts toch weten.’

De dokter zweeg geruime tijd. Toen fluisterde hij: ‘Je moet een arts zien als een berggids, zegt Alfred Vogel. Hij gaat voorop en wijst de weg. Maar het klimmen moeten we zelf doen.’

II

‘Naar boven?’

De dokter knikte. Maar eerder berustend dan met instemming, of voorpret, en binnensmonds vloekend toen hij op weg naar de gang zijn rug probeerde te strekken.

‘Gewoon stálken,’ riep het meisje uit.

Vanaf haar entree had ze geluid gemaakt, onafgebroken. Ook toen ze achter hem aanliep bleef ze kletsen, ook op de trap; ja, ze keuvelde en kwekte en babbelde aan één stuk door toen hij – *slaapkamer? nee* – haar voorging naar zolder.

Ze had een naam genoemd die hij niet had verstaan – Sara? Iets met twee a’s. Nana? Gala? En ze ratelde maar, onstuitbaar. Rara? Iets oosters had hij besteld, een Thaise, of Indische; een maanlichtbleke Egyptische (als hij haar geloven mocht) tiener, die oogde als een beschilderde porseleinen pop met pagedopje, kwam blijkbaar het dichtst in de buurt. Haar ‘vent’ wachtte buiten, in een auto.

Terwijl dr. Pardijs de gordijnen sloot van de dakkapel kadelde het meisje: ‘Nieuwe sloten, ander huis – niets hielp. Hij bleef me maar achtervolgen. Toen ben ik gevlucht, het land uit. Ondergedoken. In Praag.’

Ze stonden voor het logeerbed, hij gebogen; toch kwam zij niet hoger dan zijn schouder. Ze had een grappig kinnetje, waar zijn duim en wijsvinger van jeukten, haast onzichtbare oortjes (links een houten hanger, oranje en bruin, die denken deed aan oude ambachten en macramé; rechts een simpel parelknopje), zwaar aangezette ooglijnen, die als omgekeerde komma’s met de punt naar boven wezen, en zwart gemillimeterd haar. Zwart

truitje (waarop als broche een groen fluorescerend staafje) boven een zwarte ceintuur. Of rokje. Zwarte laklaarzen.

Ze opende zijn overhemd en gaf zijn blote borst een kopje, als een kat; de hanger bleef haken.

‘Oeps mijn oren,’ zei ze. Ontdeed zich van beide oorbellen en vervolgde:

‘Dus je begrijpt: een hotel, in een buitenwijk van Praag...’ Ze legde hanger en parel naast de verrekijker, op het afzichtelijke nep-oude kastje, en zette zich aan het hoofdeind.

‘O kitteling der begeerlijkheden...’ prevelde dr. Pardijs.

Maar hij kwam maar niet in de stemming. Het fluorescerende staafje had hem naar een andere plaats en tijd geworpen. Naar Zwitserland, bijna dertig jaar geleden. Achtentwintig om precies te zijn. Zelfs toen het meisje hem naast zich op het bed trok, en een handje in zijn hemd liet glijden, bleef zijn blik hangen aan de lichtgevende broche.

‘Ja,’ zei hij neutraal, ‘het is niet alles goud wat de klok tikt.’

Hij was er met zijn hoofd niet bij.

Hij zat met zijn hoofd in Bazel.

Het is negen uur ’s avonds, de eerste dag van augustus. Nationale feestdag. Men viert dan de vereniging van bergstaatjes die samen Zwitserland vormen. Die viering houdt in dat waaghalzen vanaf een brug in het sliertende, door vuurwerk verlichte Loreleihaar van de Rijn springen om zich een eindweegs mee te laten voeren door de stroom.

Althans in Bazel.

Daar heeft het gezin Pardijs, op doorreis naar Italië, in hotel *Kraft am Rhein* een kamer betrokken. Bed voor Ini (chagrijnig zijgend; wilde pas na de Gotthard stoppen), bed voor de onophoudelijk vittende Dewi, bed voor de elfjarige Tjonnie.

Ze wandelen gedrieën langs het water. Op beide oevers stalletjes waar snoep en bier en worst te koop zijn, en plastic stengels, een kinderarm lang, gevuld met een vloeistof die licht geeft. Zo’n stengel krijgt de zoon.

Daarna vervolgen de ouders hun gekibbel.

Het drietal loopt over de kade, tot voorbij de stalletjes. Beneden, op een richel onder aan het talud, zitten jongeren te drinken en te blowen; er hangt de lucht van Rijn, en van vuurwerk, maar sparrengeur overheerst. De moeder blijft kijven.

Maar plotseling zwijgt ze. Kijkt om zich heen, langzaam eerst, dan met steeds wildere rukken van het hoofd.

‘Precies,’ zegt dr. Pardijs. ‘Waar is ie.’

‘Jezus,’ gilt zijn vrouw. En ze rent al weg, terug; ze duikt in de feestende menigte.

De dokter blijft staan. Denkt na. En holt dan naar de plaats waar de waaghalzen de kant op klimmen. En daar is de zoon. Met zijn fluorescerende plastic staaf, en met een gezicht waarvan niets valt af te lezen – geen teleurstelling (dat hij ontdekt is); geen schaamte; zelfs geen verontwaardiging of pijn als de vader hem slaat. Van opluchting. Uit ongerustheid. Als de spanning van hem afvalt schiet er een veer los in dr. Pardijs: zijn hand raakt plots de wang van het kind – en hetzelfde moment heeft hij spijt.

‘Naar boven,’ krijst zijn vrouw, die voor het hotel staat te wachten. ‘Onmiddellijk!’

De jongen zegt niets. Zijn gezicht drukt niets uit.

Maar als Dewi ligt te snurken, gemaskerd en met oordoppen in, maakt Ini hem wakker; en samen sluipen ze het hotel uit en hervatten ze hun wandeling langs de Rijn. Ze eten braadworst. Ze spreken niet, ze lopen maar, tot diep in de nacht, heen en weer over de kade. Verenigd in een verbond. Een geheim en heilig en eeuwig verbond.

Twee dagen later barst de bom.

Als het gezin de camping bereikt heeft – juist is de tent opgezet en de bagage uitgepakt –, deelt de vader mee dat hij wenst te scheiden. Zijn hoofd is geknakt en zijn rug is geknakt en hij mompelt, een paar keer achtereen: ‘Mijn huwelijk is mislukt.’

‘Jezus,’ gilt zijn vrouw, ‘moet dat h er?! Moet ik d ar drie dagen voor rijden?!’

En ze begint weer te pakken.

Hij wees op de lichtgevende broche: ‘Zou je misschien...’

‘Tuurlijk,’ riep het meisje.

Ze kruiste haar armen, stak ze in de lucht, en toonde – in één hand hoog het truitje – de dokter drie borsten.

Twee perzikhelften, en daartussen, op een nauwelijks zichtbare porring, een derde tepel.

Geen wrat of woekering van wild vlees, maar een uitsteeksel dat onmiskenbaar de vorm en de kleur had van een tepel, compleet met bruingetinte tepelhof, het bruin van melkchocola.

Korte tijd later wordt de zoon twaalf.

Dr. Pardijs, inmiddels ingetrokken bij zijn collega en nieuwe geliefde Juul Arenth, rijdt op die dag naar zijn oude huis. Maar al wie er is (moeder met pinnige schildpadmond, fluisterend weggijkende gasten) – niet de jarige.

Zonder een woord stormt hij de trap op, naar de kamer van de zoon. Van onder zijn trui trekt hij een felgekleurd satijnen jek tevoorschijn, brullende tijger op de rug. In een zak heeft hij een biljet van honderd gulden gestopt. Hij legt het jek, zelf ooit gekregen van zijn zwager Tjonne, op het bed.

Weer later, we schrijven december ’76, valt de dokter op klaarlichte dag uit een café in het centrum van Hilversum – zo voor de voeten van zijn zoon. Hij tuimelt naar buiten, op de sierklinkers van de Groest, gevolgd (en overeind geholpen) door Juul.

‘Je bent dronken,’ zegt de zoon.

‘Geenszins,’ antwoordt dr. Pardijs (op wie afstapjes en dremfels het immer hebben voorzien), ‘geenszins.’

En om te bewijzen dat hij nuchter is, en Juul geen monster, en dat ook in de natuur de dingen vaak niet zijn wat ze lijken, neemt hij de jongen mee naar dat deel van de Veluwe dat Planken Wambuis wordt genoemd. Hij loopt rechtstreeks naar

een meidoorn die, zo lijkt 't van ver, is opgetuigd als een kerstboom. Maar de versiering bestaat uit kikkerlijkjes, gespietst op de kale takken.

‘Wat zie je,’ vraagt de vader aan de zoon.

‘Weet ik veel, een rotstreek. Van een of andere rotjongen.’

‘Mis. Wat je ziet is het werk van een vogel, een klapekster. Die heeft hier een voorraadjie aangelegd. En wat voor soort vogel is de klapekster?’

‘Gewoon, weet ik veel. Een of andere ekster.’

‘Weer mis. Een klapekster is geen ekster. Een klapekster is een klauwier.’

Er verstrijkt een week. Dan ontvangt hij een envelop. Inhoud honderd gulden, afzender een doodshoofd.

Terwijl de ontrouwe echtgenoot weggleed in allengs diepere sluimer, ontwaakte de medicus in dr. Pardijs.

‘Interessant,’ zei hij langzaam, en hij wees, en knikte, want aanraken durfde hij niet.

Maar zij greep zijn hand en legde die op de middelste borst.

‘Jij bent wel een trage starter, schat...’

Ze ging staan, schortte het minuscule rokje op. ‘Geeft niet hoor, ik kan nog wel even...’ Ze liet een minuscuul zwart slipje zien. ‘Ja? Zal ik blijven? Nog een uurtje? Doen maar hè. Moet je wel eerst betalen. Bij m'n vent.’

En daar verhief hij zich al. Hij daalde, hand op de pijnlijke dorsale rompspier, de zoldertrap af.

‘En vorig jaar, wat denk je?’ klonk het van boven. ‘Zie ik zijn foto, in de krant! Op een of ander Antilliaans strand! Zonwendend balkje voor zijn ogen!’

Tijdens het plaatsen van zijn bestelling had de man aan de lijn (‘Een gabber van me heeft zo'n bureau’) bij dr. Pardijs het beeld opgeroepen van iemand met aangezichtsbeharig. En ja hoor: achter het stuur van de zwarte Mercedes zat een enorme

chimpansee; het ruitje naast hem daalde.

Maar juist op dat moment ging de hemel open. De hemel ontlastte zich grollend van een grote voorraad regen.

In een mum was de dokter doorweekt.

12

Na regen komt storm, dacht dr. Pardijs. Hij was op weg naar de slager, de ambachtelijke slager Ries van der Heijden, om een voorraadje verse lever in te slaan. Er woeien bladeren op alsof 't herfst was, en stukken papier die hem de letters xsh in herinnering brachten.

xsh!

sexshop!

‘In welk ander woord komt die lettercombinatie voor?’ had Juul hem onlangs gevraagd, op een toon die eerder vermoed was dan verwijtend. Ze wees naar de keukentafel. Daar lag het flard papier dat op straat tegen zijn kuit was gewaaid, en dat hij gepoogd had los te schudden eerst, vervolgens los te trappen, tevergeefs, het bleef aan hem kleven, en dat hij ten slotte woedend van zijn broekspijp had gerukt en in een zak had gepropt. Van de jas die Juul juist naar de stomerij gebracht had.

‘xsh,’ herhaalde Juul, ‘dat kan toch alleen van sexshop zijn? Alleen van papier van een sexshop?’

Even overwoog hij toen te zeggen: ‘De volwassenenindustrie is een anonieme industrie, dat zie je aan de verpakking. Men noemt dit “discreet”. Men levert in “discrete verpakking”.’ Maar hij had er het zwijgen maar toe gedaan. De volgende vraag zou immers zijn: ‘Hoe weet *jij* dat?’

Nee, hij had iets anders moeten bedenken, een ander xsh-woord. Maar welk? Waar kwam die lettercombinatie nog méér voor?

Toen hij, weeral zoekend naar het Woord, een hoek omging, leek 't of de wind hem achterover sloeg. Maar dat kwam door een hond. De dokter deinsde terug bij het zien van een gro-

te bouwvier, Bobbejaan geheten, die in het bezit was van Broos Houben*, oud-collega van het Heilig Hart College.

*Broos Houben was als kind al een kolos; alleen zijn kop, met stug wit haar, was naar verhouding klein. Omdat alle andere Houbens donker waren, en aan de korte kant, werd er gepraat in het dorp; de mensen fluisterden namen. Nooit die van de melkboer (Broos' vader was melkboer), nooit die van iemand uit Epen.

Broos Houben was een vreemde eend – de jongen kon ook léren. Sloeg een klas over op de lagere school, toe maar, bezocht het gymnasium, in Kerkrade, welja. En in '68, in een tijd dat zijn broers 's morgens naar hun baas gingen, en zijn zusters naar hun mevrouw, en het ene na het andere kind Houben van het geloof viel, besloot Broos Houben... *priester* te worden.

Heerom Ambrosius!

Dat klonk als gregoriaans in zijn oren.

Maar zijn bestemming lag elders.

Via Rolduc (Groot Seminarium) en Tilburg (theologie) trok hij noordwaarts. Na vier jaar en een verbroken verloving kwam hij aan in Utrecht, waar hij zich bekwaamde in het vak godsdienst/levensbeschouwing, alsook in wijsgerig denken op thomistische grondslag en amateurtoneel.

In '72 vinden we hem in een volledige betrekking aan de St. Aloysius mavo in Hoorn, een school naar zijn hart. Met leraren naar zijn hart. Inzonderheid collega Klaas Beuker, Nederlands en geschiedenis, ook al zo'n echte onderwijzman. (Die, helaas, datzelfde jaar de school verruilde voor een carrière in de politiek.)

Dan valt zijn oog op een advertentie: leraar godsdienst gezocht in Kortenhoef, op het Heilig Hart College.

Heilig Hart!

Die naam voorspelde veel goeds. Hij mompelde: 'Heilig Hart College...' Luider vervolgens: 'Heilig...' (hij proefde) ... 'Heilig'... (hij kauwde) ... 'Heilig, Heilig...' (de woorden rolden door zijn mond) ... 'Hart College!' Dat smaakte goed. Dat smaakte naar vroeger!

Maar we schrijven 1978.

Overall heeft de vooruitgang huisgehouden, ook in Kortenhoef. Hij

‘Bobbejaan,’ gilde Broos, ‘down! Down!’ Hij was bezig de blekkende hond aan zijn riem te sleuren naar een paaltje met een rond bord, waarop een schuin doorgestreepte herder te kennen gaf: ik mag niet naar binnen.

Dr. Pardijs naderde behoedzaam. Hij had de tijd. Hij was ook bang. Hij had bovendien gezien dat het druk was in de winkel. Hij groette Broos, maar die nam hem niet waar. Die schreeuwde: ‘Down Bobbejaan! Down!’ Pas toen het beest geketend terneer lag kreeg Broos de dokter in het oog. ‘Net leerlingen soms,’ verzuchtte hij.

‘Darwin zei al,’ antwoordde dr. Pardijs (die dikwijls beweerde dat honden worden afgericht om op het commando ‘Hij doet niks!’ te happen naar knikkende knieën, en van schrik verstijfde kruizen), ‘dat het verschil in ontwikkeling van dieren

trof een team van voornamelijk vrijzinnige geloofsgenoten, door Broos wel aangeduid met de term ‘nachtskatholieken’ (kon hij mee leven), protestanten (moest kunnen), zelfs een Jood en een mohammedaan (alla). Maar ook atheïsten.

Atheïsten?

Broos ging mee met zijn tijd, voorzeker een eind. Maar atheïsten (waartoe hij ook rekende ‘die lafaards die zich agnosto noemen’) – hij had wat tegen die lui. Hij kréég wat van ze! Niet dat ze God loochenden, daar ging ’t niet om. Moesten zij weten. Atheïsme was immers niks, niet meer dan ontkenning (en afhankelijk dus) van godsgeloof. Nee, ’t was dat drámmerige van atheïsten. Dat gelijkhebbelijke. Met dat arrogante syllogisme van ze: geloof is onredelijk, ik ben ongelovig, dus ik ben redelijk. ‘Hou toch op,’ zei Broos, en hij briepte geërgerd, ‘donder toch op.’

Lange tijd onderdrukte hij zijn wrevel.

Tot het gevloek van twee collega’s (Thé Haring en Theu Roosen), die zich elke pauze in de lerarenkamer over een schaakbord bogen en dan Gods naam als om strijd misbruikten, hem op een dag te veel werd. Hij stapte op de schakers af. ‘Mag ik de heren erop wijzen,’ begon hij, ‘dat zich in deze ruimte...’ Verder kwam hij niet, want Theu riep: ‘O Jezus, neem me niet kwalijk, Broos!’ En Thé: ‘Je hebt verdomme gelijk!’ En ze keken naar hem op, de heren, met hun onnozelste grijns.

die in vrijheid zijn opgegroeid en dieren die in gevangenschap geboren en getogen zijn, een verschil is van vijftien tot dertig procent.’

Even keek Broos de dokter onderzoekend aan. Toen liet hij tanden zien van oor tot oor. Hij grijsde zo uitbundig dat zijn steenrood hoofd, toch al opvallend breed, naar beide kanten uitdijde en de vorm kreeg van een rugbybal; en die bal sprong plots naar de deur: ‘Na u!’

Volgde een beleefdheidswedstrijd – die dr. Pardijs verloor. Waardoor hij genoodzaakt werd voor zichzelf én voor Broos een weg te banen naar die hoek van de winkel waar zich de nummertjes bevonden.

Nu praten, dacht dr. Pardijs.

Ze stonden neus aan neus, de dokter (63) en Broos (64). Mensen praten met elkaar. Koetjes en kalfjes, waar praat je anders over in een slagerij. En hij vertelde, langs zijn neus weg, dat hij onlangs Koridon op straat ontmoet had, en dat de directeur hem had ingelicht over de op handen zijnde vernieuwing.

‘Iets met franciscanen of zo. En dominicanen.’ Hij glimlachte. ‘Afin, jij zult ’t wel weten.’

Hij besepte niet in het minst dat hij met deze opening onmiddellijk hard en vol het zeerste deel van het zere been van zijn vroegere collega geraakt had.

Broos’ grote hoofd, met baard van drie dagen, werd grauw. Hij stak een vinger in zijn mond. Kokhalsde. Maakte braakgeluiden.

‘Koridon, die malloot! Die stuurt me boekjes! Boekjes waar ik niet om gevraagd heb! Die ik helemaal niet lezen wil! Misselijkmakende boekjes! Met titels als: *Het reguleren van leren!* En: *De didactiek van leren leren!* Smeerlapperij waar je haast Gods naam van zou gaan misbruiken! *Schoolgebonden onderwijsinnovaties in samenhang!* Keiharde porno!’

Mensen blikten bangig om; geen kant konden ze op, er was geen ontkomen aan Broos’ boosheid.

‘Ik dacht eerst: ten aanval! Bestrijden die hap! Die wollige wartaal!’

Hij is voorzien van stembekrachtiging, dacht dr. Pardijs. Hij kan niet anders dan luidkeels spreken.

‘Toen dacht ik: negeren! Geen woord aan vuilmaken! Cordon sanitaire!’

Nu was de vrouw naast dr. Pardijs aan de beurt. ‘Ja ik,’ riep ze blij, en voor de zekerheid liet ze de dokter haar nummer zien. Zij had een neus die bij paarden een ‘dampneus’ wordt genoemd, met langwerpige kleine gaten.

‘Weet je wat ie laatst tegen me zei?’ vervolgde Broos.

‘Wie?’ vroeg dr. Pardijs.

‘Koridon. Hij zegt: “Bedenk wél, Broos, dat ik degene ben die zijn nék uitsteekt!” Waarop ik...’ (hij begon te grinniken, met deinende schouders) ‘... waarop ik zeg: “Om daaruit te kletsen ja!”’ Hij gierde het uit. ‘Had je die kop moeten zien!’

‘Koridon maakt een gespannen indruk,’ zei de dokter zacht. ‘Uiterst gespannen die man.’

Broos’ mondhoeken daalden. Maar zijn stem, normaal al een falset, steeg nu tot het hoogste register. ‘Wil je zeggen dat ie zielig is? Moet ik médelijden hebben met die gek? Die dwingeland? Met z’n rare hobby’s? Die hij het team door de strot wil douwen? Hoor ik je dat zeggen?’

‘Dat weet ik niet,’ zei dr. Pardijs. ‘Ik weet niet wat jij hoort zeggen.’

Ze waren inmiddels opgerukt tot de vitrine. Tijdens de laatste meters had Broos verklaard: ‘Maar daar ben ik op teruggekomen, op negeren. Doodzwijgen. Nu denk ik weer: de loopgraven in! Nie kapitulieren! Halten bis zum letzten Mann!’

Toen was het bijna de beurt aan dr. Pardijs. Het zag ernaar uit dat hij door de ambachtelijke slager zelf geholpen zou worden. Dit nu wilde hij voorkomen. Bij elk bezoek aan de slager poogde hij zijn ogen af te houden van de wijnvlek die diens halve gezicht ontsierde, met als gevolg dat zijn blik zich steevast en onafwendbaar hechtte aan die vlek zodra Ries, die ook altijd net iets te graag liet merken dat hij zijn plaats wist, het woord tot hem richtte. Daarom werd hij liever door een van de meis-

jes bediend. En daarom bleef hij strak naar de vleeswaren turen toen zijn nummer werd afgeroepen.

‘63? Niemand nummer 63?’

Geen reactie.

‘64 dan?’

‘Mensen als Koridon vallen vroeg of laat geheid door de mand,’ brieste Broos. Hij was zich weer aan het opwerken van asgrauw tot vermiljoen. ‘Door de mand die ze zelf gevlochten hebben! Daar kan ik je tíg voorbeelden van geven!’

‘Tig?’ vroeg dr. Pardijs.

‘Nummertje 65?’

‘C'est moi,’ klonk nu een hardhouten kraakstem. ‘Ik ben 't heer! 65!’

Even was Broos stil.

‘Daar hebben we collega Blut,’ zei hij toen.

Nooit zie je een mens uit je vorige leven, dacht dr. Pardijs, en dan opeens twee tegelijk.

‘Heer Van der Heijden,’ riep Blut, ‘u bent mijn slager! Mijn ambachtelijke slager! U bent mijn slager des Heils!’

De toegesprokene had juist een groot stuk lever, glanzend als een dood oog, uit de vitrine getild en naast de snijmachine gelegd.

‘Die lever is ziek,’ stelde Blut vast. ‘Die is van een ziek dier. Slager!’

‘Mijn echtgenote helpt u verder,’ knikte Ries, zich zijwaarts uit de voeten makend.

‘Kan ik u helpen?’ vroeg een gezette, zwaarmoedig ogende vrouw.

‘U ademt op het vlees,’ zei Blut.

‘Sorry?’

‘U ademt op het vlees,’ herhaalde Blut luid. ‘Dat is onrein. Daar zou een straf op moeten staan. Dat weet u toch,’ richtte hij zich tot de vrouw met de dampneus, ‘dat zulks onrein is?’

De vrouw wendde zich geschrokken af.

‘Ik zou ’t niet pikken,’ verklaarde een man met een witte krans haar (hij heeft een ringbaard op zijn achterhoofd, dacht dr. Pardijs). ‘Wat denkt zo’n kerel wel!’

‘Zo’n onbeschofte vlerk,’ durfde nu een ander.

‘De hufterigheid van tegenwoordig,’ kefte een derde.

‘Trek ik me niks van aan hoor,’ zei de slagersvrouw met een kropstem, ‘ik blijf gewoon mezelf.’

‘Niet doen,’ kraakte Blut, ‘ú niet! Wat ik u bidden mag! Vooral niet uzelf blijven! Verander! Ander haar om te beginnen!’

De slagersvrouw werd wit als reuzel.

‘Ander hoofd, als ’t even kan!’

‘Ja Kokkie,’ gniffelde de slager; hij schoof, zijn buik inhoudend, achter haar langs, ‘helemaal ongelijk kan ik meneer niet geven.’

Korte tijd heerste er stilte.

Toen begon ook de slagersvrouw te grijnzen.

‘Anders nog iets?’ vroeg ze schor.

‘Les sots depuis Adam sont en majorité.’

Ze bevonden zich buiten – Blut, Broos (geknield bij zijn hond) en dr. Pardijs.

‘Casimir Delavigne, zoals je ongetwijfeld weet,’ zei Blut tegen de dokter (die niet graag op iemand neerkeek, en zich daarom – hij was twee koppen groter dan Blut – nog dieper gekromd had).

‘Nooit van gehoord.’

Broos verhief zich, Bobbejaan kort aan de lijn.

‘Frans dichter en dramaturg,’ mompelde Blut. Hij nam Broos peinzend op. ‘Hoe doe je dat toch met je baard, Broos?’

‘Baard?’

‘Die stoppelbaard van jou. Altijd van drie dagen. Nooit twee, of vier...’

Hij praat met zijn handen, dacht dr. Pardijs. Maar beide, woord en gebaar, zijn gestoord. Zijn linkerhersen helft is gestoord.